

فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی
دوره ۱۵، شماره ۱ (پیاپی ۵۰)، بهار ۱۳۹۹
شاپای چاپی ۵۹۶۸-۲۵۳۸ شاپای الکترونیکی ۵۹۵۸-۲۵۳۸
<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>

مقاله پژوهشی
صص. ۳۱۷-۳۲۲

تحلیل تقسیمات سیاسی-اداری استان گیلان بر اساس سازماندهی سیاسی فضای کشور

رضوان نظری - دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، گروه جغرافیا، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران
یوسف زین العابدین عموقین* - گروه جغرافیا، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران
سید احمد خادم الحسینی - گروه جغرافیا، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران
حجت مهکویی - گروه جغرافیا، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۴/۱۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۸/۱۲

چکیده

سازماندهی سیاسی فضا و تقسیمات کشوری از مسائل مهمی است که امروزه دولت‌ها و حکومت‌ها برای اداره سرزمین و تقسیم سیاسی-اداری کشور و در راستای دستیابی به توازن و تعادل فضایی در پی تحقق آن هستند. سازماندهی سیاسی فضا بر اساس معیار و اصولی مشخص و اهداف از پیش تعیین شده در کشور برنامه‌ریزی و اجرایی می‌شود. نابرابری ناحیه‌ای و مکانی از مسائلی است که در امر سازماندهی سیاسی فضا باید مورد توجه قرار گیرد. استان گیلان در کرانه دریای خزر از دیرباز دارای اهمیت بسیار زیادی در ملاحظات سیاسی و اقتصادی برخوردار بوده و از استان‌هایی است که از منظر شاخص‌های سازماندهی سیاسی فضا مانند تراکم جمعیت، سکونتگاه‌های شهری و روستایی مناسب و... دارای جایگاه ویژه‌ای می‌باشد. لذا با توجه به اهمیت موضوع، نگارنده در این مقاله به روش توصیفی-تحلیلی، پس از جمع‌آوری داده‌ها از طریق مطالعات کتابخانه‌ای، با استفاده از روش تحلیل ماتریس درصد تبیین تقسیمات سیاسی-اداری استان گیلان بر اساس سازماندهی سیاسی فضای کشور برآمده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است با توجه و سعت استان گیلان که برابر با ۱۴۰۴۲ کیلومتر مربع و کمتر از ۱ درصد کل و سعت کشور را شامل می‌شود، درصد نسبی مولفه‌های تقسیمات سیاسی استان گیلان نشان دهنده کاهش تاثیر استان در سازماندهی سیاسی فضای کشور و از سوی دیگر در صد نسبی مولفه‌های تقسیمات اداری استان گیلان نشان دهنده جایگاه ویژه استان گیلان در سازماندهی سیاسی فضای کشور می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: تقسیمات سیاسی - اداری، سازماندهی سیاسی فضا، گیلان

نحوه استناد به مقاله:

نظری، رضوان، زین العابدین عموقین، یوسف، خادم الحسینی، سیداحمد و مهکویی، حجت. (۱۳۹۹). تحلیل تقسیمات سیاسی-اداری استان گیلان بر اساس سازماندهی سیاسی فضای کشور. *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۵(۱)، ۳۱۷-۳۲۲.

http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_672698.html

مقدمه

یکی از مسائل مهم حوزه مدیریت و سیاست گذاری داخلی هر کشور، چگونگی سازمان‌دهی سیاسی فضا است. سازماندهی فرایندی است که طی آن تقسیم کار میان افراد و گروه‌های کاری و هماهنگی میان آنان به منظور کسب اهداف مورد نظر صورت می‌گیرد (Wehrich, Kontz, & O'Donnell:1993). در هر واحد سیاسی (کشور مستقل)، برای آسان کردن اداره امور، ایجاد حداکثر کارایی و ... تقسیماتی صورت می‌گیرد، این مسئله حاکمیت ملی و مدیریت سرزمینی را، حتی در دورترین نقاط کشور، ممکن می‌کند (Karimi Poor,2002:27). ناحیه بندی سیاسی سرزمین، تابعی از شکل حکومت یا رژیم سیاسی است. سطح اختیارات، قدرت تصمیم گیری و کارکرد سیاسی واحدهای تقسیماتی در کشور نیز تابع نوع دولت و نظام سیاسی می باشد و الگوی توزیع آن، براساس ماهیت دولت، اعم از بسیط (متمرکز)، ائتلافی و یا ناحیه‌ای متفاوت است (Hafez Nia,2004:34)؛ بنابراین، تقسیمات کشوری بر ساختار اداری - مدیریتی سرزمین، سرعت دادن توسعه و رشد هماهنگ ملی، تاثیر بسزایی دارد، و می‌تواند امنیت، همگرایی، وحدت و مشارکت ملی را تأمین کند (Sarkar Arani,2004:36). حکومت یک سازمان اداری است که بر بعد عمودی ساختار سیاسی تشکیلات قانونی کشور استوار است و براساس خواست و رضایت عمومی مردم در یک گروه انسانی مشخص، پای می‌گیرد. هر ساختار سیاسی که در قالب یک کشور تجلی می‌یابد برای رسیدن به اهداف خود به سازوکارهایی نیازمند است که علاوه بر متناسب بودن با ساختار جغرافیایی - فضایی می‌بایست متناسب با تحولات زمانی از پویایی کافی برخوردار باشد. لذا حکومت، مجموعه‌ای اجرایی، سیاسی و نظامی را شکل می‌دهد (Skocpol, 1979: 30). که کارکردهای ویژه‌ای بر آن متصور است (Short,1993:115). سازمان دهی سیاسی فضا، جهت کنترل و اداره موثر سرزمین یکی از مهم ترین عوامل قلمروسازی به شمار می‌رود که اساس هر حکومتی را تشکیل می‌دهد و از چنان اهمیتی برخوردار است که همانند هوا برای تنفس است (Asell & Palma, 2002: 2). در سازماندهی سیاسی فضای جغرافیایی در سطوح مختلف ملی، منطقه‌ای و محلی، گستراندن سازمان اداری و زیربنایی در بعد جغرافیایی و فضایی ضروری است. این فرایند برای حکومت‌ها از ضروریات بوده و عنصری حیاتی در تفویض اختیار به سایر نقاط سرزمین برای اداره بهتر کشور و مناطق است (Zali & Ahmadi,2014:59). لذا پژوهشگران در این مقاله با فرض این که "موقعیت جغرافیایی می‌تواند بر تقسیمات اداری سیاسی فضای استان گیلان تأثیر گذار باشد" درصدد تبیین تقسیمات سیاسی، اداری استان گیلان براساس سازماندهی سیاسی فضای کشور می‌باشند. مهمترین پژوهش‌هایی که در این زمینه انجام شده به شرح زیر است :

اطاعت و نیکزاد (۱۳۹۵)^۱ در مقاله‌ای به تأثیر تقسیم سیاسی فضا بر توسعه منطقه‌ای (مطالعه موردی: استان‌های سواحل جنوبی ایران) پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند که تشکیل استان‌های هرمزگان و بوشهر، متأثر از اندیشه‌های نظامی امنیتی بوده است. در پایان، مدل جدیدی از نظام تقسیمات کشوری، متناسب با فرایندهای توسعه منطقه‌ای در سواحل جنوب ایران پیشنهاد شد. اعظمی و دبیری (۱۳۹۰)^۲ در پژوهشی به تحلیل نظام تقسیم سیاسی فضا در ایران بیان کردند که تقسیمات کشوری در ایران به دو دوره تقسیم شده است: دوران تاریخی که از شکل‌گیری اولین حکومت سرزمینی آغاز می‌شود و تا تصویب اولین قانون تقسیمات کشوری در سال ۱۲۸۵ ه.ش ادامه می‌یابد. دومین مرحله دوران معاصر است که از تصویب اولین قانون تقسیمات کشوری و شکل‌گیری حکومت بسیط و متمرکز آغاز شده و تا به امروز ادامه دارد. در هر یک از این دو دوره عوامل متنوع و متفاوتی الگوی تقسیمات کشوری را تحت تأثیر قرار داده است که مهمترین عامل تأثیر گذار در دوران تاریخی وسعت جغرافیایی کشور، و در دوران معاصر شکل متمرکز حکومت بوده است. حافظ‌نیا و همکاران (۱۳۹۲)^۳ در مقاله مدیریت سیاسی فضا در سیستم بسیط، به این نتیجه رسیده‌اند که چالش‌ها از نظر جغرافیایی از چهار مؤلفه قانون گذاری، مدیریت سیاسی متمرکز، مشارکت پایین و مقطعی و تقسیمات سیاسی فضا به عنوان بستر کارکردهای سازمان‌های اداری و سیاسی در این سیستم‌ها است. رفیعیان و ایمانی شاملو (۱۳۹۵)^۴ در پژوهش قدرت و باز تعریف نظریه برنامه‌ریزی شهری با تأکید بر دیدگاه اقتصاد سیاسی فضا به این نتیجه رسیدند که ظهور رویکردهای انتقادی تبیین گر قدرت (سیاست) در عرصه علوم اجتماعی و برنامه‌ریزی شهری در دهه‌های اخیر، نفوذ سازوکارهای سرمایه داری در برنامه‌ریزی شهری را آشکار کرده و به تبع آن موجب باز تعریف برنامه‌ریزی شهری در شکل رویکردهای برنامه‌ریزی با ماهیت توزیعی به قدرت

1- Etaat, Javad and Nikzad, Roohollah (2016)

2- Azami, H., & Dabiri, A. (2011)

3- Hafez nia, Mohammadreza et al (2013)

4 - Rafieyan, Mojtaba and Imani shamloo, Javad (2016)

شده است. قادری حاجت و احمدی پور (۱۳۹۳)^۱ در مقاله‌ای به سازماندهی سیاسی فضا و گسیختگی شبکه شهری در ایران پرداخته و بیان می‌دارند با تغییر و تحول در ساختار و عملکرد شهری، سرازیر شدن مازاد درآمدهای نفتی و همچنین تحول در ساخت اشتغال، شبکه شهری ایران دچار گسیختگی فضایی شده و الگوی حاکم بر آن در قالب مدل‌های رسمی نمی‌گنجد، در این شبکه شهری تهران با تمرکز و مرکزیت یکصدساله خود به عنوان مرکز عمل کرده و نقش فرماندهی شبکه شهری را بر عهده دارد و این امر باعث تضعیف شبکه شهری و کمرنگ شدن نقش شهرهای متوسط و کوچک در نظام سلسله مراتب شهریمی‌باشد. ایشان در این مقاله به تبیین این موضوع خواهد پرداخته‌اند که گسیختگی شبکه شهری ایران چه جایگاه در تعادلی و بی تعادلی فضای ملی دارد و چه راهکاری می‌توان برای برون رفت از آن ارائه کرد. یاسوری (۱۳۹۰)^۲ در مقاله‌ای به بررسی وضعیت توزیع جغرافیایی سرمایه گذاری در استان گیلان، به چگونگی توزیع فضایی سرمایه گذاری در استان گیلان در طی برنامه چهارم پرداخته است تا روند سرمایه گذاری‌ها در گذشته و راهبردهای جدید در خصوص جهت دهی مکانی سرمایه گذاری‌ها در آینده مشخص شود. در همین چارچوب داده‌های مورد نیاز از معاونت برنامه‌ریزی استانداری گیلان اخذ گردید و پس از استخراج اعتبارات به تفکیک شهرستان و فصول مختلف، لایه‌های مکانی در قالب شهرستان در محیط نرم افزاری Arc GIS ایجاد شد به این نتیجه رسیده است: توزیع اعتبارات ملی و استانی در سطح شهرستانی، چه در سطح فصول در طول برنامه چهارم توسعه، نامتعادل و نامتوازن بوده است. سرانه‌های توزیع اعتبار، نسبت توزیع اعتبار به مساحت و نسبت توزیع اعتبار با وضعیت توسعه یافتگی و برخورداری شهرستان‌های استان تناسبی وجود ندارد. این امر جهت گیری‌های بودجه‌ای دولت را در برنامه‌های توسعه نشان می‌دهد. ون اوستروم و بنت (۲۰۱۵)^۳ در بررسی مدل دامنه مدیریت سرزمین به بررسی انگیزه، الزامات و اهداف برای توسعه LADM می‌پردازند. LADM شامل مولفه‌های مربوط به اطلاعات عمومی اداره زمین از جمله زمین، آب، زیر سطح و بالاتر از سطح زمین می‌پردازد که علاوه بر این به عنوان استاندارد برای نگهداری بالقوه آینده شرح داده شده است. جفری آر بنتلی و همکاران (۲۰۱۵)^۴ در پژوهشی به بررسی مهارت سیاسی و اراده افراد تبعیدی در فرهنگ پذیری و سیاست سازمانییک فرهنگ جدید پرداخته و به این نتیجه رسیدند که بر اساس مهارت سیاسی (بالا در مقابل پایین) و اراده سیاسی آن‌ها (توجه به خود در مقابل توجه به دیگران)، به توصیف رفتارهای متفاوت سیاسی افراد تبعیدی می‌پردازیم که به عنوان فرهنگ پذیری با محیط سیاسی جدید و تاثیراتی که آن استراتژی‌ها بر استرس فرهنگ پذیری شان و کارایی فردی در سازمان می‌گذارند در نظر گرفته می‌شوند. وودروف و بندور (۲۰۱۶)^۵ خدمات اکوسیستم در برنامه‌ریزی شهری: پارادایم تطبیقی و دستورالعمل‌ها برای برنامه‌های با کیفیت بالا را مورد تحلیل قرار داده و به این نتیجه رسیدند که به طرح‌های جامع خدمات اکوسیستم معیارهای دیگری برای کمک به آنان اضافه شود. کرین کش (۲۰۱۶)^۶ به بررسی حکومت مناسب و اراده محکم سیاسی: آیا این‌ها برای تغییرات کافی هستند؟ پرداخته و بیان می‌کند که با استفاده از روش اقتصاد بحران سیاسی مشکلات اساسی تلاش برای تبدیل مراکز شهری به شهرهای "هوشمند تر" و "انعطاف پذیر تر" را نشان می‌دهد. در پایان، این مقاله بیان می‌کند که "حکومت مناسب" و "اراده قوی سیاسی" برای درک نیازمندی‌های این تبدیل کافی نیستند.

در بخش میانی نظری پژوهش به مفهوم سازمان دهی سیاسی فضا پرداخته شده است. سازمان دهی سیاسی فضا فرایندی است که طی آن بخشی از سطح زمین توسط مرز محدود، و برای ایفای نقش‌های سیاسی سازمان دهی می‌شود (Ahmadi & Mirzaei tabar, 2011:47). مهم‌ترین هدف از سازمان دهی سیاسی فضا در هر کشور، در درجه نخست عرضه بهینه خدمات به حداکثر شهروندان و سپس اداره و کنترل افرادی است که در چارچوب مرزهای سرزمینی زندگی می‌کنند (Poor & Moosavie, 2004:75). سازماندهی سیاسی فضا به مجموعه‌ای از ابزارها، روش‌ها و تکنیک‌هایی گفته می‌شود که توسط قدرت سیاسی حاکم (حکومت و نهادهای وابسته به آن) برای کنترل، مدیریت و بهره برداری مناسب تر از فضا مورد استفاده قرار می‌گیرد و شامل طیف گسترده‌ای از ابزارها و روش‌های مانند: تقسیمات کشوری، بازارچه‌های مرزی، مناطق آزاد تجاری و هر آنچه در راه کنترل و مدیریت بهتر فضا مورد استفاده قرار گیرد، می‌شود. پیشرفت، توسعه، عدالت محیطی و برقراری امنیت بنیاد مدیریت سیاسی

1. Ghaderi hajat, Mostafa and Ahmadi poor, Zahra (2014)

2. Yasoori, Majid (2011)

3. van Oosterom, Peter, Lemmenbc, Christiaan (2015)

4. Jeffrey R, Bentley, Jacob W. Breland, Ning Xu, Emily D. Champion, Darren C. Treadway, (2015)

5. Woodruff, Sierra C. & BenDorb aTodd K. (2016)

6. Corrine Cash, (2016)

فضای ملی است (Azami & Fereshte manesh, 2012). کارکردهای سیاسی و غیرسیاسی واحدهای تقسیماتی فضای دولت ملی ایجاب می‌کند که به منظور بهینه‌سازی و ارتقای سطح کارکردهای آن در چارچوب کلیت دولت ملی، ساختار و سازمان مناسب تقسیماتی ترتیب داده شود تا این واحدها به صورت مجموعه‌ای هماهنگ در جهت اهداف محلی و ملی دولت و نظام سیاسی به وظایف خود عمل کنند. توسعه و ارتقای سطح کارکردهای یک واحد تقسیماتی تا اندازه زیادی به چگونگی سازمان دهی سیاسی فضا و آرایش یابی بهینه قلمرو سرزمینی کشور بستگی دارد. بر همین اساس، دولت‌ها چه در دوره‌های تاریخی گذشته و چه در حال حاضر، به تقسیم فضای سرزمینی خود پرداخته و سازمان مناسبی را برای اداره امور آن تدارک دیده‌اند که ضرورت‌ها و اهداف مهم آن عبارتند از:

۱. اداره بهتر امور منطقه‌ای - محلی؛
 ۲. کنترل سیاسی و اعمال نظریات و سیاست‌های دولت مرکزی و تحقق اهداف سطح ملی در فضاهای منطقه‌ای و محلی
 ۳. فراهم سازی شرایط مساعد برای مشارکت مردم در سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود؛
 ۴. ایجاد فرایندهای توسعه منطقه‌ای و بارور سازی ظرفیت‌های درون منطقه‌ای؛
 ۵. عرضه خدمات مطلوب و ارتقای سطح زندگی و تأمین بهینه نیازهای مردمی و محلی؛
 ۶. ایجاد چارچوب فضایی مناسب برای تقسیم کار ملی (Hafez Nia, 2016: 371).
- تحقق برنامه‌ریزی و اهداف ملی در راهبردهای کلان نظام سیاسی از جمله تقویت همبستگی ملی، وحدت ملی، توزیع مناسب جمعیت و آمایش سرزمینی، تعادل و توازن در ارائه خدمت و خدمات، برنامه‌ریزی محلی و منطقه‌ای، کاهش بحران‌ها، افزایش کارایی نواحی و ارتقا اختیارات آن‌ها و در نظر گرفتن ملاحظات امنیتی و انتظامی و... در ارتباط با سازماندهی سیاسی فضایی باشد و این اهداف وجود نظام سازماندهی سیاسی مناسب را ایجاب می‌کند تا بتوان متناسب بانواحی سیاسی ساختار اداری مناسبی را بوجود آورد و با تمرکززدایی اداری و تشویق مشارکت ملی، منطقه‌ای و محلی از یک طرف و پیشگیری از رشد بیش از حد ساختار اداری مشکلات اداری را در سطح نواحی به بهترین شکل حل نماید (Saber, 2016).
- تقسیمات کشوری، عملی است که هدف آن تقسیم یک کشور به واحدهای کوچکتر به منظور بهتر اداره کردن آن می‌باشد حال آن که هر یک از واحدهای به دست آمده از تقسیم کل کشور می‌توانند از درجه سیاسی خاصی برخوردار باشند، مانند: استان، شهرستان، بخش و ... (Ahmadipoor, Jafarzadeh, Poor taheri, & Karimi, 2014: 60). سازماندهی سیاسی فضا تقسیم بهینه جغرافیایی یک کشور به مناطق مختلف از طریق استقرار مرزهای قراردادی و نیز تأمین بستر لازم برای رشد متوازن و جلوگیری از رشد نامتوازن تعریف می‌شود. سازماندهی فضایی رابطه تنگاتنگی با الگوهای رشد و توسعه اقتصادی از یک سو و الگوهای کالبدی فضایی از سوی دیگر دارد. این سازماندهی با دو هدف بهینه کردن مکان‌ها و بهینه کردن کارکردها و فعالیت‌ها صورت می‌پذیرد (Ebrahimzadeh, 2007). پیشینه تقسیمات کشوری در ایران به قرن پنجم پیش از میلاد می‌رسد که بر اساس آن کشور را به سی خستره یا شتره (همان کشور یا شهر) تقسیم کرد. (Ahmadipour, Rahnama, & Romina, 2009: 17) یکی از دلایل اصلی زمینه ساز تقسیم سرزمین به واحدهای سیاسی کوچک تر و پیامدهای آن در ایران، بکارگیری روش استقرایی است (Balouchi & Lotfi, 2017: 15). نظام تقسیمات کشوری بستر شکل یابی نظام مدیریت سرزمینی و تشکیلات اداری، تقسیم سرزمین به واحدهای کوچکتر اداری و اختیارات نسبی نظام‌های اداری است. دولت‌ها از نظر اداری - سیاسی، قلمرو کشور را به واحدهای کوچکتر تقسیم می‌کنند. محدوده کشور در نقاط روستایی به آبادی و در نقاط شهری به شهر و در شهرهای بزرگ به محله، ناحیه و منطقه تقسیم می‌شوند. این نظام سلسله مراتبی اداری را تقسیمات کشوری می‌نامند که در هر کشوری با در نظر گرفتن سابقه تاریخی، فرهنگ، شرایط جغرافیایی، اقتصادی و سیاسی و متغیرهای دیگر، متفاوت است. فرایند تقسیمات کشوری در ایران بر پایه شاخص‌های تراکم جمعیت بوده است. در واقع تقسیمات کشوری یکی از ابزارهای مهم حکومت برای سازماندهی سیاسی فضای کشور بوده که در ایران نیز سابقه‌ی دیرینه‌ای دارد (Ahmadipoor, GHanbari, & Hafez nia, 2011: 39).

روش پژوهش

این پژوهش با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی و به صورت بررسی کمی به تحلیل تقسیمات سیاسی-اداری استان گیلان براساس سازماندهی سیاسی فضای کشور می پردازد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش تحلیل ماتریس بهره گرفته شده است. به این ترتیب درصد نسبی مؤلفه‌های مورد مطالعه در شهرستان‌های استان گیلان نسبت به کشور با استفاده از فرمول زیر محاسبه خواهد شد.

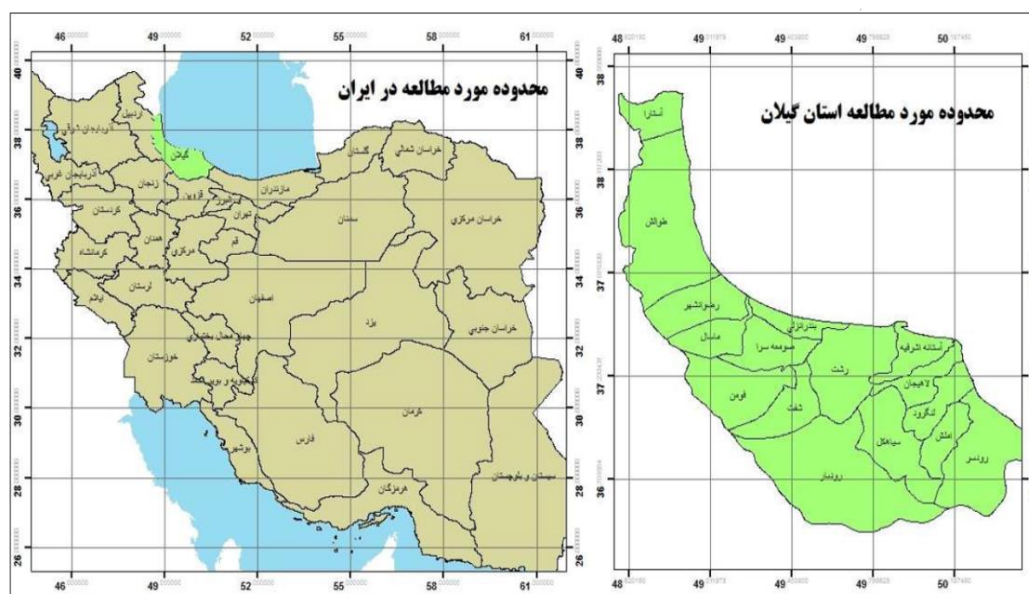
$$\text{درصد نسبی } X = \frac{X_{\text{در گیلان}}}{X_{\text{در ایران}}} \times 100$$

منظور از X مؤلفه‌ها یا متغیرهای مورد مطالعه در این تحقیق است. درصد نسبی ماتریس مورد تحلیل در این مقاله می‌باشد.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

استان گیلان، یکی از استان‌های شمالی کشور بالغ بر ۱۴۰۴۲ کیلومتر مربع مساحت دارد این استان در ۳۶ درجه و ۳۳ دقیقه تا ۳۸ درجه و ۲۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۸ درجه و ۳۲ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۳۶ دقیقه طول شرقی از نصف النهار مبدأ قرار گرفته است (Zeinolabedin & Karamzadegan, 2012:361). این استان در جنوب دریای خزر میان رشته کوه‌های البرز و تالش جای گرفته است (Taghdisi, Piri, & Bahari, 2012:145) و با استان‌های اردبیل در غرب، مازندران در شرق، زنجان در جنوب و کشور استقلال یافته آذربایجان و دریای خزر در شمال هم مرز و همسایه است. رود سفید تمشک که بین چابکسر و رامسر جاری است، آن را از استان مازندران جدا می‌کند. استان گیلان دارای ۱۶ شهرستان، ۴۳ بخش، ۵۱ شهر و ۱۰۹ دهستان می باشد (AtlasGuide for Provinces of Iran, 2011). گیلان، منطقه‌ای سرسبز است و شامل قسمتی از جلگه‌های ساحلی جنوب غربی دریای خزر و کوهپایه‌های تالش و البرز می‌باشد. گیلان در دوران زندگی خود، همواره به شکل امروزی نبوده است و طبیعت آن نتوانسته شکل نخستین خود را حفظ کند. کندوکاو رودخانه‌ها، خالی شدن جنگل‌ها، ایجاد راه‌ها، روستاها و شهرها در منطقه مؤثر بوده و آثار این تغییرات در همه جوانب آن به چشم می‌خورد. به علت نزدیکی به دریا و پایین بودن منطقه از سطح آب‌های آزاد دریاها، در بیشتر نقاط استان عمق چاه‌ها کم است، آب در عمق ۲ تا ۳ متری زمین و گاهی کمتر قرار دارد. هر شهر را رودخانه‌ای مشروب می‌سازد. آب و هوای گیلان یکی از متغیرترین آب و هواهای جهان است. تغییرات شدید و ناگهانی هوا با همان وضعیت و شکل خاصی که در تابستان دیده می‌شود، در فصل زمستان هم مشاهده می‌گردد. تمام منطقه گیلان سبز و خرم و حاصلخیز است و گیاهان این سرزمین با شرایط آب و هوایی موجود، همانند گیاهان جنوب اروپا می‌باشد.

به علاوه این استان به علت شرایط خاص طبیعی، سیاسی و اقتصادی خود حائز اهمیت می‌باشد. عواملی چون جلگه‌ای بودن، پوشش جنگلی، هم مرز بودن با کشور آذربایجان (و اینکه تنها راه خشکی دو کشور در حوزه استان گیلان جاده مواصلاتی لنکران به آستارا می‌باشد) و همچنین وجود دریای خزر و بندرانزلی که نقش بسیار مهمی در اقتصاد کشور می‌تواند داشته باشد، بیانگر اهمیت این استان می‌باشند. همچنین با وجود دریای خزر در سواحل آستارا، بندرانزلی و کیاشهر که جهت پهلو گرفتن کشتی‌ها مناسب می‌باشد به خصوص بندرانزلی به عنوان بازار تجارت واردات و صادرات به روسیه و ایران بر اهمیت این استان افزوده است (Safavi, 2006). (51):

شکل ۱. قلمرو جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

یافته‌ها و بحث

تبیین مولفه‌های تاثیرگذار تقسیمات سیاسی-اداری استان گیلان

بر اساس سازماندهی سیاسی فضای کشور، یافته‌های پژوهش حاضر مبتنی بر مولفه‌های جغرافیای سیاسی استان گیلان از منابع معتبر استخراج شده و با استفاده از مدل سنجش ماتریس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در ادامه به میزان تاثیرگذاری هر کدام از آن‌ها خواهیم پرداخت:

- جمعیت

فضای جغرافیایی دارای شبکه‌ای از سیستم‌هاست که جریان داده و ستانده را بین عناصر ساختاری (روابط درون سیستمی) و نیز با سایر فضاها (روابط برون سیستمی) تسهیل می‌کند و به همراه جمعیت به مثابه روح فضا عمل می‌کند، بنابراین یکی از ارکان اساسی فضای جغرافیایی، جمعیت انسانی است، بر اساس آخرین سرشماری جمعیت ایران بالغ بر ۸۱۸۲۲۳۴۰ نفر و به نسبت آن جمعیت استان گیلان نیز ۲۴۸۰۸۷۴ نفر می‌باشد، با توجه به جمعیت ایران، درصد سهم نسبی جمعیت ۳/۲۹ استان گیلان است.

جدول ۱. درصد سهم جمعیت استان گیلان از کشور

درصد سهم استان گیلان از کشور	جمعیت استان گیلان	جمعیت کل کشور
۳/۲۹	۲۴۸۰۸۷۴	۷۵۱۴۹۶۶۹

- وسعت

یکی از عوامل تعیین کننده مرکز ناحیه‌ها و عامل تاثیرگذار بر نحوه سازماندهی سیاسی فضا وسعت می‌باشد، وسعت ایران ۱۶۴۸۱۹۵ کیلومتر مربع می‌باشد و وسعت استان گیلان بالغ بر حدود ۱۴۰۴۲ کیلومتر مربع است، لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی وسعت استان گیلان ۰/۸۹ درصد است. وسعت می‌تواند بیانگر توان اکولوژیک استقرارگاه‌های انسانی و میزان جمعیت آن باشد.

جدول ۲. درصد سهم وسعت استان گیلان از کشور

درصد سهم استان از کشور	وسعت استان	وسعت کشور
۰/۸۹	۱۴۷۱۱	۱۶۴۸۱۹۵

- تعداد شهرستانها

در زمینه تعداد شهرستانها، کشور ۴۳۰ شهرستان تشکیل شده و در مراکز شهرستانها فرمانداری استقرار یافته و که از این رقم تعداد ۱۶ شهرستان در استان گیلان قرار دارد که استان گیلان به لحاظ تعداد شهرستان رتبه نهم کشور را دارا است. لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی تعداد شهرستانهای در استان گیلان ۳/۷۲ درصد است.

جدول ۳. درصد سهم نسبی تعداد شهرستانهای استان گیلان

درصد سهم استان از کشور	تعداد شهرستانهای استان	تعداد شهرستانهای کشور
۳/۷۲	۱۶	۴۳۰

- تعداد بخشها

در کل کشور ۱۰۵۹ بخش تشکیل شده و در مراکز بخش، بخشداری استقرار یافته که از این رقم تعداد ۴۳ بخش در استان گیلان قرار دارد. استان گیلان به لحاظ داشتن تعداد بخش رتبه هشتم کشور را دارا است. لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی تعداد بخشهای در استان گیلان ۴/۰۶ درصد است.

جدول ۴. درصد سهم نسبی تعداد بخشهای استان گیلان

درصد سهم استان از کشور	تعداد بخشهای استان	تعداد بخشهای کشور
۴/۰۶	۴۳	۹۸۷

- تعداد شهرها

در کل کشور ۱۲۴۳ شهر تشکیل و در آن شهرداری استقرار یافته که از این رقم، تعداد ۵۱ شهر در استان گیلان قرار دارد. استان گیلان به لحاظ تعداد شهر رتبه هشتم کشور را دارا است. لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی تعداد شهرهای در استان گیلان ۴/۱۰ درصد است.

جدول ۵. درصد سهم نسبی تعداد شهرهای استان گیلان

درصد سهم استان از کشور	تعداد شهرهای استان	تعداد شهرهای کشور
۴/۱۰	۵۱	۱۲۴۳

- تعداد دهستانها

تا آبان ماه ۱۳۹۰ در کل کشور ۲۵۹۰ دهستان تشکیل شده که از این رقم تعداد ۱۰۹ دهستان در استان گیلان قرار دارد. استان گیلان به لحاظ تعداد دهستان رتبه نهم کشور را دارا است. لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی تعداد دهستان در استان گیلان ۴/۲۰ درصد است.

جدول ۶. درصد سهم نسبی تعداد دهستانهای استان گیلان

درصد سهم استان از کشور	تعداد دهستانهای استان	تعداد دهستانهای کشور
۴/۲۰	۱۰۹	۲۵۹۰

- تعداد فرودگاه‌ها

با توجه به اطلاعات استخراج شده از سالنامه آماری کشور تعداد فرودگاه‌های ایران ۶۳ مورد می‌باشد، که از این تعداد فقط ۱ فرودگاه در استان گیلان وجود دارد. لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی تعداد فرودگاه در استان گیلان ۱/۵۸ درصد است.

جدول ۷. درصد سهم نسبی تعداد فرودگاه‌های استان گیلان

تعداد فرودگاه‌های کشور	تعداد فرودگاه‌های استان	درصد سهم استان از کشور
۶۳	۱	۱/۵۸

- کل طول مرزهای بین‌المللی

کل طول مرزهای بین‌المللی کشور ۸۸۶۵ کیلومتر است، در استان گیلان کل مرزها ۳۰۸ کیلومتر می‌باشد لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی کل طول مرزهای خشکی و آبی در استان گیلان ۳/۴۷ درصد است.

جدول ۸. درصد سهم نسبی طول مرزهای بین‌المللی استان گیلان

طول مرزهای بین‌المللی کشور به کیلومتر	طول مرزهای بین‌المللی استان به کیلومتر	درصد سهم استان از کشور
۸۸۶۵	۳۰۸	۳/۴۷

- طول مرزهای آبی

در ایران ۲۸۱۰ کیلومتر مرز آبی است از این مقدار ۲۷۰ کیلومتر مرز آبی در استان گیلان است. لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی مرز آبی در استان گیلان ۹/۶ درصد است.

جدول ۹. درصد سهم نسبی طول مرزهای آبی استان گیلان

طول مرز آبی کشور	طول مرز آبی استان	درصد سهم استان از کشور
۲۸۱۰	۲۷۰	۹/۶

- طول مرزهای خشکی

ایران بالغ بر ۴۱۱۳ کیلومتر مرز خشکی با کشورهای همسایه دارد (Zeinalabedin & Saber, 2013: 25). که از این مقدار ۳۸ کیلومتر مرز خشکی مربوط به استان گیلان است. لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی مرزهای خشکی در استان گیلان ۰/۱۹ درصد است.

جدول ۱۰. درصد سهم نسبی طول مرزهای خشکی استان گیلان

طول مرز خشکی کشور	طول مرز خشکی استان	درصد سهم استان از کشور
۴۱۱۳	۳۸	۰/۱۹

- تعداد کتابخانه‌های عمومی

تعداد کتابخانه‌های عمومی در ایران ۳۲۷۸ و در گیلان ۹۷ عدد می‌باشد. لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی کتابخانه‌های عمومی در استان گیلان ۲/۹۵ درصد است.

جدول ۱۱. درصد سهم نسبی تعداد کتابخانه‌های عمومی استان گیلان

تعداد کتابخانه‌های عمومی کشور	تعداد کتابخانه‌های عمومی استان	درصد سهم استان از کشور
۳۲۷۸	۹۷	۲/۹۵

- تعداد گردشگران

صنعت جهانگردی و توریسم در قرن ۲۱ منزلت و جایگاه ویژه‌ای در جهان دارد. یکی از برنامه‌ها در عصر حاضر ارتقاء شاخص‌های اقتصادی، دسترسی به توسعه پایدار و جایگاه مناسب در میان جوامع مختلف می‌باشد، با توجه به سهم هر گردشگر در

فضا و محیط خاص اهمیت گردشگری از بعد سازماندهی فضا بسیار مهم است، استان گیلان از جمله استان‌های گردشگر پذیر در ایران است، تعداد گردشگران در ایران ۳۳۷۴۴۲۷ نفر و در استان گیلان ۱۸۹۹۹۳۴ نفر می‌باشد. لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی گردشگران در استان گیلان ۵/۶۳ درصد است.

جدول ۱۲. درصد سهم نسبی تعداد گردشگران استان گیلان

تعداد گردشگران کشور	تعداد گردشگران استان	درصد سهم استان از کشور
۳۳۷۴۴۲۷	۱۸۹۹۹۳۴	۵/۶۳

- مساحت جنگل‌ها

استان سرسبز گیلان دارای منابع عظیم و با ارزش جنگلی می‌باشد که بیشترین سهم از پوشش جنگلی را نسبت به سایر استان‌های کشور دارا بوده است، این استان به واسطه جنگل‌های زیبا هر ساله پذیرای میلیون‌ها نفر توریست داخلی و خارجی می‌باشد که برای دیدن ویژگی‌های منحصر به فرد استان گیلان عزیمت می‌نمایند. مساحت جنگل‌ها در کل ایران ۱۴۳۱۹۰۶۳ و در استان گیلان این عدد به ۵۴۵۵۷۶ هکتار می‌رسد. لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی مساحت جنگل‌ها در استان گیلان ۳/۸۱ درصد است.

جدول ۱۳. درصد سهم نسبی مساحت جنگل‌های استان گیلان

مساحت جنگل‌های کشور	مساحت جنگل‌های استان	درصد سهم استان از کشور
۱۴۳۱۹۰۶۳	۵۴۵۵۷۶	۳/۸۱

- مساحت کل اراضی بهره برداری شده

مساحت کل اراضی بهره برداری شده در ایران ۱۶۴۷۶۶۰۹ هکتار است و این مساحت در استان گیلان به ۲۰۹۷۶۵ هکتار می‌رسد. لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی مساحت کل اراضی بهره برداری شده در استان گیلان ۱/۲۷ درصد است.

جدول ۱۴. درصد سهم نسبی مساحت اراضی بهره برداری شده در استان گیلان

مساحت کل اراضی بهره برداری شده کشور	مساحت کل اراضی بهره برداری شده در استان	درصد سهم استان از کشور
۱۶۴۷۶۶۰۹	۲۰۹۷۶۵	۱/۲۷

- تعداد نمایندگان مجلس دوره دهم

تعداد نمایندگان مجلس دوره دهم در ایران ۲۸۶ نفر بودند ۱۳ نفر نیز تعداد نمایندگان مجلس دوره دهم در استان گیلان بودند. لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی تعداد نمایندگان مجلس در استان گیلان ۴/۵۴ درصد است.

جدول ۱۵. درصد سهم نسبی تعداد نمایندگان مجلس شورای اسلامی در دوره دهم در استان گیلان

تعداد نمایندگان مجلس دوره دهم در کشور	تعداد نمایندگان مجلس دوره دهم در استان	درصد سهم استان از کشور
۲۸۶	۱۳	۵/۵۴

- تعداد منتخبین شورای اسلامی شهر و روستا

قانون شوراهای محلی جمهوری اسلامی ایران در تاریخ ۱۳۵۸/۴/۳ به تصویب رسید. بدین ترتیب با این قانون اولین گام حکومت محلی با الگوی دموکراتیک در ایران شکل گرفت. این نهاد علاوه بر نظارت بر کار شهردار و انجمن‌های محلی و تقسیم کار بین آن‌ها بر عهده شورای شهر است. این شورا حق دارد برای همه امور مربوط به شهرداری، در حدود قوانین تصمیمات شورای شهرستان آیین‌نامه وضع کند. از این رو شورای شهر نماد حکومت محلی در ایران محسوب می‌شود تعداد منتخبین شورای اسلامی شهر و

روستا در کل کشور ۱۷۹۳۱۵ نفر بودند، در استان گیلان این افراد ۱۰۲۲۵ نفر بودند. لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی تعداد منتخبین شورای‌های اسلامی شهر و روستا در استان گیلان درصد ۵/۷۰ است.

جدول ۱۶. درصد سهم نسبی تعداد منتخبین شوراهای اسلامی شهر و روستا در استان گیلان

تعداد منتخبین شوراهای اسلامی شهر و روستای کشور	تعداد منتخبین شوراهای اسلامی شهرها و روستاهای استان	درصد سهم استان از کشور
۱۷۹۳۱۵	۱۰۲۲۵	۵/۷۰

- تعداد مبادی گمرکی

گمرک پل ارتباطی میان سیاست‌های مالی و بازرگانی و مهمترین سازمان اثرگذار در روند تجارت بین‌المللی از اهمیت و حساسیت ویژه‌ای برخوردار است. لذا اجرای این سیاست‌ها مستلزم گمرکی کارآمد و مؤثر است. در کشور ایران ۵۰ مبادی گمرکی وجود دارد، تعداد این گمرک‌ها در استان گیلان به ۳ مورد می‌رسد. لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی تعداد مبادی گمرکی در استان گیلان ۶ درصد است.

جدول ۱۷. درصد سهم نسبی تعداد مبادی گمرکی در استان گیلان

تعداد مبادی گمرکی کشور	تعداد مبادی گمرکی استان	درصد سهم استان از کشور
۵۰	۳	۶

- تعداد دانشگاه‌ها

تعداد دانشگاه در ایران ۲۶۴۰ عدد است و در استان گیلان این تعداد به ۴۳ مورد می‌رسد. لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی تعداد دانشگاه در استان گیلان ۱/۶۲ است.

جدول ۱۸. درصد سهم نسبی تعداد دانشگاه در استان گیلان

تعداد دانشگاه‌های کشور	تعداد دانشگاه‌های استان	درصد سهم استان از کشور
۲۶۴۰	۴۳	۱/۶۲

- تعداد بنادر

تعداد ۱۱ بندر در ایران وجود دارد که از این تعداد ۳ بندر در استان گیلان و در شهرهای بندری آستارا، انزلی و کیشهر است. لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی تعداد بنادر در استان گیلان ۲۷/۲۷ درصد است.

جدول ۱۹. درصد سهم نسبی تعداد بنادر در استان گیلان

تعداد بنادر کشور	تعداد بنادر استان	درصد سهم استان از کشور
۱۱	۳	۲۷/۲۷

- تعداد شهرک‌های صنعتی

تعداد شهرک‌های صنعتی در ایران ۹۵۹ مورد است که این تعداد در گیلان به ۳۲ می‌رسد. لذا با توجه به این موضوع درصد سهم نسبی تعداد شهرک‌های صنعتی در استان گیلان ۳۳/۳ درصد است.

جدول ۲۰. درصد سهم نسبی شهرک‌های صنعتی در استان گیلان

تعداد شهرک‌های صنعتی کشور	تعداد شهرک‌های صنعتی استان	درصد سهم استان از کشور
۹۵۹	۳۲	۳۳/۳

تقسیم کشور به واحدهای کوچکتر از موضوعات اساسی حکومت‌ها است. پهناور بودن و شرایط حاکم طبیعی (پستی و بلندی، کوه‌ها، دشت‌ها و رودخانه‌ها)، ویژگی‌های فرهنگی (زبان، مذهب، قومیت و...)، وظیفه دولت در خصوص تامین رفاه مردم، ایجاد تسهیل در اداره امور، دفاع از سرزمین در مقابل تهاجمات بیگانه و موقعیت استراتژیک و بطور کلی مدیریت فضای سیاسی سرزمین نقش اساسی در تقسیم فضای سرزمین به واحدهای ساسی ایفا نموده است. با توجه به اینکه نظام سازماندهی سیاسی فضا و یا تقسیمات کشوری در ایران از مهمترین و ضروری‌ترین موضوع نظام اداری کشور از دوران کهن تاکنون بوده و علیرغم تحولات سیاسی، تغییر نظام‌های حکومتی و تغییر حدود جغرافیایی ایران شیوه و تقسیم واحدهای داخلی کشور از انسجام برخوردار بوده است. عوامل و مولفه‌های متعددی را می‌توان در تقسیمات سیاسی- اداری استان گیلان براساس سازماندهی سیاسی فضای کشور بیان نمود، در این مقاله بیست مولفه تشریح شده است که با بررسی و تحلیل این مولفه‌ها مشاهده می‌شود اهمیت برخی در سازماندهی فضای کشور بیشتر می‌باشد، با توجه به وسعت استان گیلان، درصد و سهم نسبی مولفه‌هایی تقسیمات سیاسی استان مانند وسعت، تعداد شهرستان‌ها، بخش‌ها، دهستان‌ها نیز کم می‌باشد، بطوریکه در صد نسبی این مولفه‌ها زیر ۵ درصد است. همانطور که بیان شد این مساله با وسعت و فضای استان مرتبط می‌باشد، از منظر مولفه‌های راهبردی و استراتژیکی و با بیان مولفه‌هایی مانند طول مرزهای خشکی، آبی و بین‌المللی نشان داده شد، وجود دریای خزر به اهمیت این استان در زمینه استراتژیک افزوده است، بطوری که ۹/۶ درصد از مرزهای آبی را به خود اختصاص داده است. با توجه به ویژگی‌های طبیعی، مساحت جنگل‌های طبیعی و کل اراضی بهره برداری شده نیز متاثر از مساحت و وسعت استان، سهم قابل توجهیاز سازماندهی سیاسی فضای کشور را به خود اختصاص داده است. از نظر اداری و سیاسی درصد نسبی کتابخانه‌های عمومی، تعداد شهرک‌های صنعتی، تعداد دانشگاه‌ها زیر ۴ درصد می‌باشد، درصد نسبی تعداد منتخبین شورای‌های اسلامی شهر و روستا، تعداد نمایندگان مجلس دوره دهم حدود ۵/۵ درصد می‌باشد که متاثر از جمعیت و تقسیمات سیاسی استان گیلان می‌باشد و از منظر خود قابل توجه است. اما مهمترین مولفه‌هایی که درصد قابل توجهی را به خود اختصاص داده‌اند درصد سهم نسبی استان گیلان از تعداد مبادی گمرکی، بندر و تعداد گردشگران می‌باشد، که همانطور در جدول بالا مشخص بود، این سهم بسیار قابل توجه می‌باشد، که این مساله متاثر از همجواری استان گیلان با دریای خزر برای استانفرصت‌های توسعه متعددی به همراه داشته و از دیدگاه اقتصادی توسعه استان گیلان را بشدت تحت تاثیر قرار داده است، وجود سه بندر و سه گمرک در استان گیلان که مرادات اقتصادی فرامرزی را فراهم نموده است، خود مبین این اهمیت می‌باشد. از این رو یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد مولفه‌های سیاسی- اداری استان گیلان جایگاه بارزی در سازماندهی سیاسی فضای کشور دارد.

نتیجه گیری

تقسیمات کشوری و سازماندهی سیاسی فضا در ایران دارای سابقه طولانی است، به طوری که از شکل گیری اولین حکومت سرزمینی در ایران موضوع تقسیم بندی فضای سرزمین مورد توجه بوده و حتی برخی از اصول آن در کتیبه‌های تاریخی آورده شده است. به نظر می‌رسد در دوره تاریخی وسعت جغرافیایی کشور مهمترین عامل تاثیرگذار بر نحوه تقسیمات کشوری بوده است، در واقع وسعت جغرافیایی کشور باعث تنوع و تعدد قومی - نژادی، وجود عوارض طبیعی و نواحی جغرافیایی متعدد، تعدد ایلات و قبایل و شکل گیری قلمرو ایلی درپهنه سرزمین، شکل گیری کانون‌های متعدد شهری در کشور، مناطق مرزی و سرحدی وسیع و تقسیم بندی سرزمین براساس جهات جغرافیایی شده بود. که همه این عوامل به نحوی الگوی تقسیم بندی فضا را در کشور تحت تاثیر قرار می‌دادند. استان گیلان در کرانه ی دریای خزر از دیرباز از اهمیت بسیار زیادی در ملاحظات سیاسی و اقتصادی منطقه برخوردار بوده است و از استان‌هایی است که از منظر مولفه‌های سازماندهی سیاسی فضا مانند تراکم جمعیت، سکونتگاه‌های شهری و روستایی مناسب، پیشرفت کارکردهای کشاورزی، باغداری و... دارای جایگاه ویژه‌ای می‌باشد. به دلیل اهمیت سازماندهی فضا در توسعه، معمولاً دولت‌ها نسبت به تقسیم فضای سرزمینی خود به شکل مطلوب و مناسب جدیت خاصی دارند. در این پژوهش که با هدف تحلیل و بررسی تقسیمات سیاسی- اداری استان گیلان براساس سازماندهی سیاسی فضای کشور تدوین شد، در این راستا با تحلیل ۲۰ مولفه که نتایج آن در جدول زیر به نمایش در آمده است.

جدول ۲۱. نتایج تحلیل و بررسی تقسیمات سیاسی-اداری استان گیلان براساس سازماندهی سیاسی فضای کشور

نام مولفه	واحد	کشور	استان گیلان	درصد نسبی
جمعیت	نفر	۸۱۸۲۳۳۴۰	۲۴۸۰۸۷۴	۳/۲۹
وسعت	کیلومتر مربع	۱۶۴۸۱۹۵	۱۴۰۴۰۲	۰/۸۹
شهرستان‌ها	تعداد	۴۳۰	۱۶	۳/۷۲
بخش‌ها	تعداد	۱۰۵۹	۴۳	۴/۰۶
شهرها	تعداد	۱۲۴۳	۵۱	۴/۱۰
دهستان‌ها	تعداد	۲۵۹۰	۱۰۹	۴/۲۰
فرودگاه‌ها	تعداد	۶۳	۱	۱/۵۸
کل طول مرزهای بین‌المللی	کیلومتر	۸۸۶۵	۳۰۸	۳/۴۷
طول مرزهای آبی	کیلومتر	۲۸۱۰	۳۷۰	۹/۶
طول مرزهای خشکی	کیلومتر	۴۱۱۳	۳۸	۰/۱۹
کتابخانه‌های عمومی	تعداد	۳۲۷۸	۹۷	۲/۹۵
تعداد گردشگران	نفر	۳۲۷۴۴۴۲۷	۱۸۹۹۹۳۴	۵/۶۳
مساحت جنگل‌ها	هکتار	۱۴۳۹۰۶۳	۵۴۵۵۷۶	۳/۸۱
مساحت کل اراضی بهره برداری شده	هکتار	۱۶۴۷۶۶۰۹	۲۰۹۷۶۵	۱/۲۷
تعداد نمایندگان مجلس دوره دهم	نفر	۲۸۶	۱۳	۴/۵۴
تعداد منتخبین شوراهای اسلامی شهروستا	نفر	۱۷۹۳۱۵	۱۰۲۲۵	۵/۷۰
مبادی گمرکی	تعداد	۵۰	۳	۶
دانشگاه‌ها	تعداد	۲۶۴۰	۴۳	۱/۶۲
بنادر	تعداد	۱۱	۳	۲۷/۲۷
شهرک‌های صنعتی	تعداد	۹۵۹	۳۲	۳۳/۳

با توجه وسعت استان گیلان که برابر با ۱۴۰۴۲ کیلومتر مربع و کمتر از ۱ درصد کل وسعت کشور می‌باشد، درصد نسبی مولفه‌های تقسیمات سیاسی استان گیلان شامل: جمعیت ۳/۲۹ درصد، وسعت ۰/۸۹ درصد، تعداد شهرستان‌ها ۳/۷۲ درصد، تعداد بخش‌ها ۴/۰۶ درصد، تعداد شهرها ۴/۱۰ درصد، تعداد دهستان‌ها ۴/۲۰ درصد، کل طول مرزهای بین‌المللی ۳/۴۷ درصد، طول مرزهای آبی ۹/۶ درصد، طول مرزهای خشکی ۰/۱۹ درصد، مساحت جنگل‌ها ۳/۸۱ درصد، مساحت کل اراضی بهره برداری شده ۱/۲۷ درصد که در این مقاله مورد بررسی قرار گرفت می‌باشد نشانگر سهم پایین استان در این مولفه‌هاست که سبب کاهش تاثیر استان در سازماندهی سیاسی فضای کشور می‌شود. از سوی دیگر درصد نسبی مولفه‌های تقسیمات اداری استان گیلان شامل: کتابخانه‌های عمومی ۲/۹۵ درصد، تعداد گردشگران ۵/۶۳ درصد، دانشگاه‌ها ۱/۶۲ درصد، تعداد نمایندگان مجلس دوره دهم ۴/۵۴ درصد، تعداد منتخبین شوراهای اسلامی شهروستا ۵/۷۰ درصد، مبادی گمرکی ۶ درصد، بنادر ۲۷/۲۷ درصد، شهرک‌های صنعتی ۳۳/۳ درصد نیز نشان دهنده جایگاه ویژه استان گیلان در سازماندهی سیاسی فضای کشور می‌باشد.

References

- Ahmadipoor, Z., Ghanbari, A., & Hafez nia, M. (2011). The role of Sense of Space in the Organization of Political Space. *Environmental*, 14(4), 39-62. (In Persian).
- Ahmadipoor, Z., Jafarzadeh, H., Poor taheri, M., & Karimi, M. (2014). Functional analysis of National Divisions in the Field of Land Planning Programs with Emphasis on Iran. *Regional Planning Quarterly*, 12 (41), 60-82. (In Persian).
- Ahmadipour, Z., & Mirzaei Tabar., M. (2011). "The role of spatial feeling in the political organization of space", *Environmental planning*, 4(12), 47-62. (In Persian).
- Ahmadipour, Z., Rahnama, M.R., & Romina, E. (2009). The Role of national divisions in the national development study of Iran, *Moderator of Humanities. Planning and Approximation of Space*, 15 (2), 17-39. (In Persian).

- Ansell, C. K., & Plama, G.D. (2002). *On restructuring Territoriality: Europe and North America*. Cambridge University Press.
- Atlas Guide for Provinces of Iran (2011). Geographic Organization of the Armed Forces, Tehran, (*In Persian*).
- Azami, H. & Fereshtemanesh, T. (2012). Political Organizational Organization for the Development and Enhancement of the Country (BATACID TO THE CITIZENS OF THE COUNTRY) Proceedings of the Conference on Applied Political Geography, Tarbiat Modarres University, October, (*In Persian*).
- Azami, H., & Dabiri, A. (2011). Analysis of Political Dividing the Space in Iran. *Geopolitical Quarterly*, 7 (2), 147-181. (*In Persian*).
- Balouchi, M. & Lotfi, H. (2017). Investigating the system of country divisions in Iran: a case study of Semnan Province in order to present a scientific model based on geographical variables; *New Approaches in Human Geography Quarterly*; 10(1).15-23. (*In Persian*).
- Bentley, J. R., Breland, J. W., Xu, N., Champion, E. D., & Treadway, D. C. (2015). The political skill and will of expatriates in acculturating to the politics of an organization in a new culture. *International Journal of Intercultural Relations*, 49, 343-353.
- Cash, C. (2016). Good governance and strong political will: Are they enough for transformation? *Land Use Policy*, 58, 545-556.
- Ebrahimzadeh, I. (2007). An Analytical Model in the Organization of Regional Spaces of the Case: Sangan Khash Area, *Geographical Research Quarterly*, (59), 54-35. (*In Persian*).
- Etaat, J. & Nikzad, R. (2016). The effect of the political division of space on regional development (case study: provinces of southern coast of Iran, human geography research, 48(2) 227-243. (*In Persian*).
- Ghaderi hajat, M. & Ahmadipoor, Z. (2014) Political organization of space and the failure of the urban network in Iran, Proceedings of the 7th Congress of the Iranian Geopolitical Association (Political City Geography). Mashhad, (*In Persian*).
- Hafez Nia, M. & Kaviani rad, M. (2004). *Horizons in Political Geography*. Tehran: SAMT Publication. (*In Persian*).
- Hafez Nia, M. (2016). *Iran's Political Geography*, SAMT Publication, (*In Persian*).
- Hafez nia, M. Romina, E. Ahmadipoor, Z. & Fani, A.A. (2013). Space Policy Management in Centralized Systems, *Geopolitical Quarterly*, 9(1), 1-31. (*In Persian*).
- Jeffrey R, Bentley, Jacob W. Breland, Ning Xu, Emily D. Champion, Darren C. Treadway, (2015), The political skill and will of expatriates in acculturating to the politics of an organization in a new culture. *International Journal of Intercultural Relations*, NO 49, pp 343-353.
- Karimi Poor, Y. (2002). *Introduction to Iranian Civil Cases, Volume One of Current Situation*. Tehran: Tarbiat Moalem University, Iran Geographic Society Publication. (*In Persian*).
- Poor Moosavi, S. M. (2004). Political organization of space and cultural and functional areas in Iran, *Geopolitics Quarterly*, 4(3), 75-101. (*In Persian*).
- Rafieiyan, M. & Imani shamloo, J. (2016). Power and redefinition of urban planning theory (with an emphasis on the viewpoint of the political economy of space), 25(80), 287-319. (*In Persian*).

- Saber, Z. (2016). The position of landing in the field of political control of the space of Guilan province, the collection of articles of the National Assembly, the status of the Caspian Sea and the prospects of development of Guilan. (*In Persian*).
- Safavi, S.Y. (2006). *Introduction to the Military Geography of Iran (North and Northeast of the Country)*. Tehran: Geographic Organization of the Armed Forces Publications. (*In Persian*).
- Sarkar Arani, M. (2004). Human Development and Participation. *Political-Economic Information*, 159-160, 154-170. (*In Persian*).
- Short, J. (1993). *An Interodaction to Political Geography*. London: Routledge.
- Skocpol, T. (1979). *State and social Revolutioin*. Cabridge: Cabridge University Press.
- Taghdisi, A., Piri, S. & Bahari, E. (2012). Spatial and spatial analysis of health care development indicators using factor analysis and cluster technique (Case Study: Guilan Province), *Environmental Education*, 5(18), 145-176. (*In Persian*).
- Van Oosterom, P., & Lemmen, C. (2015). The land administration domain model (LADM): Motivation, standardisation, application and further development. *Land use policy*, 49, 527-534.
- Wehrich, H., Kontz, H., & O'Donnell, S. (1993). Principles of Management, translated by Mohammad Ali Tusi, Center of Government Education Management.
- Woodruff, S. C., & BenDor, T. K. (2016). Ecosystem services in urban planning: Comparative paradigms and guidelines for high quality plans. *Landscape and Urban Planning*, 152, 90-100.
- Yasoori, M. (2011). Investigating the Status of Geographic Distribution of Investment in Guilan Province, *Quarterly Journal of Geographic Perspectives (Human Studies)*, 6(14), 139-157. (*In Persian*).
- Zali, N. & Ahmadi, H. (2014). Spatial Organization of East Azarbaijan Province with Regional Planning Approach in the Landscape Horizon, *Regional Planning Quarterly*, 4(14), 59-73. (*In Persian*).
- Zeinolabedin, Y. & Karamzadegan, M. (2012). Investigating the geopolitical position of the Gilan province in the political organization of Iran's space-Proceedings of the fifth congress of the Geopolitical Society of Iran: Applied Capabilities and Applied Geopolitics.13-28. (*In Persian*).
- Zeinolabedin, Y. & Saber., Z. (2013). Analysis of the Grounds of Iran's Geopolitical Interest in the Republics of Azerbaijan and Turkmenistan Using the Matrix Measurement Model. *International Geopolitical Quarterly*, 9(30), 108-135. (*In Persian*).

How to cite this article:

Nazari, R., Zayn al-Abedin Amooqin, Y., Khadem Al-Husseini, S.A. & Mahkouee, H. (2020). Analysis of political-administrative divisions of Guilan province based on the political organization of the country's atmosphere. *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 15(1), 317-332.

http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_672698.html

Analysis of Political-Administrative Divisions of Guilan Province Based On the Political Organization of the Country's Atmosphere

Rezvan Nazari

Ph.D. Candidate, Political Geography, Geography Department, Najaf Abad Branch, Islamic Azad University, Najaf Abad, Iran

Yousef Zayn al-Abedin Amooqin *

Dep. of Geography, Najaf Abad Branch, Islamic Azad University, Najaf Abad, Iran

Seyyed Ahmad Khadem Al-Husseini

Dep. of Geography, Najaf Abad Branch, Islamic Azad University, Najaf Abad, Iran

Hojjat Mahkouee

Dep. of Geography, Najaf Abad Branch, Islamic Azad University, Najaf Abad, Iran

Received: 03 November 2018

Accepted: 04 July 2019

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

In the context of political management of geographical space at different levels of national, regional and local, the expansion of the administrative and infrastructure organization is necessary in the geographical and spatial dimension. This process is essential for governments and is an essential element in changing the authority of the land to better govern the country and the regions. Therefore, in this paper, the author, assuming that "geographical location can affect the political administrative aspects of the atmosphere of Guilan province," seeks to explain the political and administrative divisions of Guilan province based on the political organization of the country's space.

Methodology

This research uses a descriptive-analytic method and quantitative analysis of the political-administrative divisions of Guilan province based on the political organization of the country's space. Matrix analysis has been used to analyze the information.

Results and Discussion

Based on the political organization of the country's atmosphere, the findings of this research based on the geopolitical components of Guilan province have been extracted from valid sources and analyzed using a matrix estimation model.

According to the latest census, the population of Iran is over 81,822,340, and the population of Gilan province is 2480874, according to the Iranian population, the relative share of population is 3.29 in Guilan province.

The area of Iran is 1648195 km² and the area of Guilan province is about 14711 km². Therefore, according to this, the relative share of the Gilan province is 0.89%. The extent can be indicative of the ecological capacity of human settlements and its population.

A total of 430 counties are located in the city and are located in the city centers of the governorate, of which 16 cities are located in Guilan province. According to this, the relative share of the number of cities in Guilan province is 3.72%.

In total, 1243 cities are located in this municipality, 51 of which are located in Guilan province. Therefore, according to this, the relative share of the number of cities in Guilan province is 4.18%.

* Corresponding Author:

E- Mail: y.zeinolabedin@gmail.com

In Iran, 2810 km is a blue border, of which 270 km is the blue border in the province of Gilan. According to this, the percentage of the relative share of the water border in Gilan province is 0.92 percent.

Iran has 4113 km of land border with neighboring countries. Of this, 38 km of land borders are in the province of Gilan. According to this, the relative share of land borders in Gilan province is 0.19%.

The number of tourists in Iran is 33744427 and in Gilan province is 1899934 people. According to this, the relative share of tourists in Gilan province is 5.63%.

The total forest area in Iran is 14319063 and in Gilan province it amounts to 545576 hectares. According to this, the relative share of forest area in Gilan province is 3.81%.

The total area of land exploited in Iran is 16476609 hectares and this area reaches 209765 hectares in Gilan province. According to this, the percentage of the total share of land used in Gilan province is 1.27%.

The number of parliamentarians in the tenth parliament in Iran was 286, of which 13 were also members of the tenth parliamentary elections in Gilan province. According to this, the percentage of the proportion of parliamentarians in Gilan province is 4.54%.

The number of elected members of Islamic city councils and villages in the whole country was 179315 people, in Gilan province these people were 10225. Therefore, according to this issue, the relative share of the number of selected Islamic councils in the city and village in Gilan province is 5.70%.

There are 50 customs offices in Iran, the number of these customs in the province of Gilan reaches 3. Therefore, according to this issue, the percentage of share of customs warehouses in Gilan province is 6%.

The number of universities in Iran is 2640 and in Gilan province this number reaches 43. Therefore, according to this, the relative share of the university's number in Gilan province is 1.62%.

There are 11 ports in Iran, of which there are 3 ports in the province of Gilan and in the cities of Astara, Anzali and Kyushahr. According to this, the relative share of ports in Gilan province is 27.27%.

The number of industrial towns in Iran is 959, of which the number is about 32. According to this, the relative share of the number of industrial settlements in Gilan province is 3.33%.

Conclusion

According to the size of Gilan province, which is 14711 square kilometers and less than 1% of the total area of the country, the relative percentage of the political divisions of Gilan province includes: population 3.29%, size 0.89%, cities 3.72%, sectors 4.06%, cities 4 10%, districts 4.20%, total length of international boundaries 3.47%, length of boundaries of blue water 0.92%, dry land boundary 0.19%, forest area 3.81%, total land area utilized 1.27%, in this area The article is an indicator of the low share of the province in these components which reduces the impact of the province on the political organization of the country's space. On the other hand, the relative percentages of the administrative divisions of Gilan province included: 2.95% public libraries, 5.63% of the total population, 1.62% of the universities, 4.54% of the members of the tenth legislature, 4.54% of the members of the Islamic councils of the city and 5.70% of villages, %, Ports 27.27%, industrial towns 3.33% also indicate the special status of Gilan province in organizing political space in the country.

Keywords: Administrative political divisions, political organization of space, Gilan